

Whitepaper

Als gemeente aan de slag

Whitepaper Hervormingsagenda Jeugd

Inhoud

Inleiding	3
Gemeenten moeten aan de slag	3
De HAJ kent zes implementatielijnen	4
Data en monitoring	4
Monitoren van de implementatielijnen	5
1.Afbakenen en verduidelijken wat jeugdzorg is	5
2.Stevige lokale teams en toegang	6
3.Terugdringen residentiële jeugdhulp: zo thuis mogelijk.	6
4.Kwaliteitsverbetering en blijvend leren	9
5.Regionalisering, standaardisatie en verbeteren van het stelsel	9
6.Data en monitoring	10
Conclusie	10
Verder met Van Dam Datapartners	11
Wat wordt jouw volgende stap?	11

Inleiding

De Hervormingsagenda Jeugd 2023 – 2028 (hierna HAJ) is na een lang proces eindelijk rond. Het document bevat afspraken om de jeugdzorg in Nederland kwalitatief te verbeteren én deze financieel houdbaar te krijgen. Verandering in de jeugdzorg is namelijk noodzakelijk, dat weten we als gemeenten, verwijzers, aanbieders en andere betrokkenen inmiddels allemaal.

In de HAJ vinden we in een tiental opgaven terug hoe we structurele verbeteringen in de jeugdzorg kunnen bewerkstelligen. Daarnaast zijn de maatregelen vanuit de commissie Sint, die bijdragen aan een stelsel dat financieel houdbaar is, overgenomen. Ook is eind vorig jaar een Implementatieplan van de HAJ gepubliceerd dat een overzicht geeft van de belangrijkste maatregelen inclusief een tijdpad.¹

In dit whitepaper bekijken we de gestelde maatregelen en gaan we in op de manier van monitoren en hoe datagedreven werken gemeenten en zorgaanbieders kan ondersteunen bij de vormgeving van de te nemen maatregelen. Ook geven we je handige inzichten, tips en tricks om ervoor te zorgen dat jouw gemeente en/of regio op tijd haar zaakjes op orde heeft.

Gemeenten moeten aan de slag

Wat wordt er van gemeenten verwacht in het kader van de Hervormingsagenda? Hoe dienen gemeenten om te gaan met de Hervormingsagenda en wat is nou eigenlijk concreet de verwachting van het Rijk ten aanzien van gemeenten? De HAJ geeft (bijna letterlijk) antwoord op een deel van deze vragen: 'Gemeenten en het Rijk zijn verantwoordelijk voor het uitvoeren van de maatregelen waarop zij kunnen sturen conform hetgeen daarover is afgesproken in de Hervormingsagenda. Indien zij dit niet of niet geheel doen dan ligt het financiële risico naar rato van geleverde inspanning hiervoor bij henzelf.'²

Er wordt dus nogal wat verwacht van gemeenten bij het uitvoeren van hun beheersmaatregelen binnen het jeugddomein. In het blog van adviseur Michel Bakelaar konden we op 19 juni 2023 al lezen wat gebeurt als je als gemeente niét voldoet aan deze gestelde verwachtingen: 'Er is een deskundigencommissie die het kabinet een zwaarwegend advies zal geven of de financiële middelen voor gemeenten toereikend zijn. Dit zal deze commissie doen door te toetsen of gemeenten de voorgestelde beheersmaatregelen voldoende uitgevoerd hebben. Bekend is dat deze deskundigencommissie hiervoor onder andere gebruik zal gaan maken van CBSdata, gemeentedata en zorgaanbiedersdata.'³

¹ vng.nl implementatieplan.

² Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (overheid.nl)

³ Hervormingsagenda Jeugd - Pak jij de regie? - Van Dam Datapartners

De HAJ kent zes implementatielijnen:

1. Afbakenen en verduidelijken wat jeugdzorg is;
2. Stevige lokale teams (inclusief een steviger verbinding met aangrenzende domeinen) en toegang;
3. Terugdringen residentiële jeugdhulp; zo thuis mogelijk;
4. Kwaliteitsverbetering en blijvend leren;
5. Regionale en landelijke inkoop en organisatie van de specialistische zorg;
6. Verbeteren van inzicht in het functioneren van het jeugdstelsel met data en monitoring.

Het resultaat van de eerste vijf implementatielijnen komt samen in de zesde implementatielijn die gemeenten lokaal inzicht moet geven in de resultaten van de genomen maatregelen doormiddel van de data-analyse en monitoring.

Data en monitoring

Deze laatste implementatielijn vraagt tevens een (tijds)investering van gemeenten. De HAJ roept op het jeugdstelsel te verbeteren door onder andere gebruik te maken van data en monitoring. Daarnaast lezen we eerder al dat de deskundigencommissie CBSdata en gemeentelijke data zal gebruiken om haar advies te vormen. Deze implementatielijn komt natuurlijk niet uit de lucht vallen. We zien bij gemeenten waar we actief zijn steeds vaker de wens om beter zicht te krijgen op het sociaal domein en daarbij uitdrukkelijk de jeugdcomponent.

Bij veel gemeenten wordt tegenwoordig al gewerkt met data. Zo worden er bijvoorbeeld incidentele analyses gedaan om het college en de raad te informeren of dashboards ontwikkeld met kerncijfers voor beleidsontwikkeling, contractmanagement en uitvoering. Data structureel voor je laten werken is echter nog een volgende stap. Bestuurders willen inzichten waarop ze kunnen vertrouwen en waar ze hun tactische en strategische keuzes op kunnen baseren. Daarnaast zal de deskundigencommissie, zoals hierboven benoemd, beoordelen of de nu beschikbare middelen toereikend zijn en op een juiste manier zijn ingezet. Dit is niet altijd makkelijk te achterhalen met de huidige werkwijze van

gemeenten en samenwerkingspartners. Door meer datagedreven te werken verkrijgen alle stakeholders duidelijker inzicht in hun eigen uitgaven, inzet en resultaten en kunnen deze in gezamenlijkheid met elkaar worden besproken om te komen tot een integrale analyse en aanpak van de jeugdzorg.

Eén manier om meer datagedreven te werken is het maken van businesscases. Met een businesscase kunnen de resultaten van de door jouw gemeente ingezette interventies gemonitord worden, zodat je inzichten krijgt die je helpen je eigen beleid, waar nodig, anders vorm te geven. Dit is vaak makkelijker gezegd dan gedaan. De data die voor gemeenten belangrijk zijn voor de beleidsvorming en -uitvoering, zijn veelal versnipperd en op verschillende plekken te vinden. De data komen binnen via onder andere het zogenaamde berichtenverkeer, de (zorg)aanbieders en (landelijke) registraties en databases zoals het CBS en [waarstaatjegemeente.nl](http://www.waarstaatjegemeente.nl). Door deze versnippering kunnen de data moeilijk gecombineerd, geduid en geanalyseerd worden. Hierdoor wordt het lastig om conclusies aan de gegevens te verbinden en mis je de juiste (kruis)verbanden voor inzicht.

Monitoren van implementatielijnen

Gemeenten staan bij de maatregelen uit de hervormingsagenda niet alleen aan de lat. Ook van het Rijk, de VNG en zorgaanbieders wordt verwacht dat zij hun steentje bijdragen en bij bepaalde implementatielijnen (4 en 5) is het Rijk/VNG meer aan zet. Goede en betrouwbare data en monitoring komen echter bij elke implementatielijn van pas. In de volgende paragraaf zullen we per maatregel ingaan op de mogelijkheden voor het gebruik van data en monitoring, maar ook op de randvoorwaarden aan de administratie om tot betrouwbare analyses te komen.

1. Afbakenen en verduidelijken wat jeugdzorg is

Gemeenten blijven verantwoordelijk voor alle jeugdhulp in de gemeente, ongeacht een mogelijk andere reikwijdte of nieuwe definitie van de jeugdwet. Hierbij gaat het om zowel preventieve jeugdhulp (denk bijvoorbeeld aan jeugdgezondheidszorg en jongerenwerk) als geïndiceerde jeugdhulp. Het is belangrijk om als gemeente in samenwerking met zorgaanbieders heldere definities van producten en productvormen aan te houden, zodat er gemakkelijk overzichten van de aantallen cliënten met verschillende vormen van jeugdzorg en jeugdhulp en bijbehorende uitgaven uit de brondata gehaald kunnen worden.

2. Stevige lokale teams en toegang

De te maken 'beweging naar de voorkant' en de focus op preventie maken het extra urgent om als gemeente inzicht te krijgen in het 'voorliggend veld'. Ook is het belangrijk inzicht te hebben in het type verwijzer naar specialistische jeugdhulp in de gemeente, en de werkwijze en de toegang van de lokale teams in dit proces. Hierbij kan de koppeling gemaakt worden met data over preventieve maatregelen die in het onderwijs, het jongerenwerk of de kinderopvang worden toegepast. Dit raakt een van de oorspronkelijke gedachten van de decentralisatie van de jeugdzorg naar de gemeenten in 2015: op lokaal niveau in gesprek met ouders en jeugdigen, doen wat nodig is en zoveel als mogelijk preventief ondersteunen. Vervolgens op gemeenteniveau meer inzicht krijgen in de werkzaamheden van het lokale team kan helpen bij de duiding van de inzet van jeugdhulp en de bijbehorende kosten. Ook geeft dit informatie over de samenwerking en de positie van het lokale team in het hele gemeentelijk speelveld van organisaties die betrokken zijn bij ondersteuning aan gezinnen. Wellicht biedt dit een gemeente nieuwe informatie die kan leiden tot versterking van

samenwerkingsafspraken met organisaties waar nog niet aan gedacht is. Denk bijvoorbeeld aan Taalscholen of een bibliotheek die een rol kunnen spelen bij laagdrempelige opvoedondersteuning in samenwerking met de jeugdgezondheidszorg of een welzijnsorganisatie, ter voorkoming van inzet van specialistische jeugdhulp op een later moment.

3. Terugdringen residentiële jeugdhulp: zo thuis mogelijk.

Ten aanzien van implementatielijnen drie geldt dat momenteel wordt nagedacht over het schaalniveau waarop de specialistische jeugdhulp moet worden doorontwikkeld. In principe geldt dat hoe specialistischer de hulp, hoe groter het schaalniveau waarop dit wordt georganiseerd. Immers specialistische jeugdhulp vraagt om speciale expertise en die is vaak schaars en niet op elk gewenst schaalniveau te realiseren. Ook is een bepaalde omvang van deze specialistische hulp nodig om het betaalbaar te houden. Met de decentralisatie in 2015 is Nederland ingedeeld in 42 jeugdhulpregio's waarbij gemeenten binnen een regio met elkaar moesten samenwerken en verantwoordelijk waren voor de instandhouding van alle vormen van specialistische jeugdhulp vallend onder de jeugdwet. Dit blijkt in de huidige praktijk niet langer houdbaar. Momenteel wordt op rijksniveau onderzocht op welk schaalniveau welke vorm van specialistische jeugdhulp is te organiseren. Het resultaat hiervan komt uiteindelijk ook op lokaal niveau in lijn zes samen, omdat je als gemeente overzicht wilt houden over de maatregelen en middelen die hiermee gepaard gaan. Ongeacht het schaalniveau waarop de jeugdhulp georganiseerd is moet deze toegankelijk zijn voor de inwoner en ben je als gemeente verantwoordelijk voor de kosten van de ingezette jeugdhulp. Hoe dat eruitziet, maken we graag duidelijker met een voorbeeld: de inzet van een praktijkondersteuner bij de huisarts voor de verwijzing naar GGZ-hulp (POH GGZ).

De huisarts als toegangskanaal tot jeugdhulp
Vanuit de wet bestaat de mogelijkheid dat huisartsen rechtstreeks kunnen doorverwijzen naar specialistische jeugdhulp. Ouders weten hun huisarts over het algemeen goed te vinden wanneer er een verwijzing naar specialistische jeugdhulp nodig is. Niet gek, want de huisarts is laagdrempelig en er is vaak al een goede band om zaken bespreekbaar te maken. In veel gemeenten zien we dan ook dat de huisarts een verwijzer is met het hoogste aantal verwijzingen naar specialistische jeugdhulp.

De HAJ stelt dat 'het van belang is dat de samenwerking tussen de huisarts, de jeugdgezondheidszorg en een lokaal team sterk is, zodat zij elkaar eenvoudig kunnen vinden en een goede analyse mogelijk is of ondersteuning of hulp nodig is en in welke vorm deze passend is.'

Gemeenten wordt gevraagd om de komende jaren in te zetten op deze samenwerking. Veel gemeenten hebben dit al gerealiseerd of zijn hier mee bezig door de inzet van een praktijkondersteuner bij de huisarts (POH). Een POH-er ondersteunt de huisarts bij het vroegtijdig signaleren van een hulpvraag. Ook kunnen praktijkondersteuners zelf hulpvragen oppakken, waardoor er minder doorverwijzing en inzet van specialistische jeugdhulp nodig is.

Van Dam Datapartners wordt regelmatig ingezet bij gemeenten en regio's om te onderzoeken wat de effecten zijn van de inzet van de praktijkondersteuner. Daarbij beantwoorden we vragen als:

- Hoeveel cliënten worden er door de praktijkondersteuner gesproken en hoeveel daarvan worden er (daarna) nog doorverwezen naar specialistische jeugdhulp?
- Om welke doorverwijzingen gaat het? Wat zijn de ontwikkelingen binnen de specialistische jeugdhulp?
- Wat betekent dit voor de kwaliteit van zorg?
- Welke kosten zijn er mee gemoeid?

Door de samenwerking van een POH-er met de lokale teams te versterken is er meer inzicht in de verwijzing van huisartsen en daardoor verbinding tussen het medisch domein en de specialistische jeugdhulp. Omdat de huisartsenzorg financieel niet onder de verantwoordelijkheid van een gemeente valt (dit ligt bij een zorgverzekeraar), maar verwijzingen van huisartsen naar specialistische jeugdhulp wel financieel voor rekening komen van de gemeente is met de functie van een POH-er bij de huisartsenpraktijk een brug geslagen tussen deze twee werelden (het sociaal en medisch domein) en wordt gezamenlijk met de jeugdige ingezet op passende hulp.

Door de effecten van de inzet te monitoren en te analyseren krijgen de gemeente en samenwerkingspartners inzicht in verwijzingen naar enerzijds het soort hulp en anderzijds de kosten van die hulp. Met elkaar kun je op basis van een data-analyse vervolgens bespreken of het zinvol en haalbaar is om de juiste hulp wellicht anders te organiseren. Denk bijvoorbeeld aan (tijdelijke) ondersteuning in het onderwijs om jongeren mentaal weerbaarder te maken in plaats van of na een individueel traject op GGZ-hulp. Wellicht zijn er meer preventieve maatregelen mogelijk in samenwerking met het onderwijs of de kinderopvang die kunnen voorkomen dat specialistische hulp in een later stadium nodig is. Gezamenlijke duiding van beschikbare data en inzicht in elkaars werkwijze kan onderlinge samenwerking versterken. Van Dam Datapartners biedt daarvoor expertise om bijvoorbeeld duidingssessies te faciliteren in gemeenten met samenwerkingspartners.

[Meer weten? Bekijk onze business case!](#)

Niet alle hierboven genoemde implementatielijnen kunnen we in de beperkte omvang van dit whitepaper bespreken, wel kunnen we gemeenten verder op weg helpen met een aantal inzichten en ideeën over deze complexe materie. Daarbij werken onze professionals veelal op meerdere opdrachten waardoor we met een integrale blik verschillende beleidsontwikkelingen met elkaar kunnen verbinden aan de hand van data. Zo zijn we bijvoorbeeld ook actief op de uitvoeringsplannen rondom het Integraal Zorgakkoord (IZA). In dit akkoord zien wij kansen die ook de HAJ raken, zoals bijvoorbeeld financieringsmogelijkheden vanuit het IZA voor de inzet van een POH-er. We kunnen meedenken met gemeenten en er gezamenlijk voor zorgen dit onderwerp in jouw regio op de IZA-agenda te krijgen zodat het meegenomen wordt in het uitvoeringsplan de komende jaren.

Meer weten over onze werkzaamheden rondom het IZA? Neem dan contact op met Marloes Janssen via:
marloes.janssen@vandamdatapartners.nl

Tip: Krachtige bundeling

Om van de wijdverspreide hoeveelheid data voor het jeugd domein één helder overzicht te maken, heeft Van Dam Datapartners haar Module Beheersmaatregelen ontwikkeld. Deze module voor het Jeugd domein geeft je aan de hand van 4 heldere pagina's inzicht in de belangrijkste indicatoren om te kunnen sturen op het werkveld in jouw gemeente. Zo kan jouw gemeente datagedreven beslissingen nemen én grip houden op kosten en kwaliteit.

[Meer weten? Download onze factsheet!](#)

4. Kwaliteitsverbetering en blijvend leren

Binnen deze ontwikkellijn staat het gezamenlijk leren voorop en is het gedachtegoed om tot een gedragen kwaliteitskader te komen voor jeugdhulp. Met de onder ontwikkellijn zes genoemde opbrengst van kwalitatieve (data)analyses van gemeenten en zorgaanbieders kan dit belangrijke input zijn om een kwaliteitskader te ontwikkelen en waar nodig bij te sturen en door te ontwikkelen. Het is een continu proces van lerend ontwikkelen. Deels op de inhoud maar ook op organisatiebrede vraagstukken als het gaat om de raakvlakken van de inzet van ondersteuning die op gezinsniveau samenkomen. Soms is het noodzakelijk om ook op andere beleidsterreinen in te zetten wil een interventie op jeugdhulp duurzaam en effectief zijn.

5. Regionalisering, standaardisatie en verbeteren van het stelsel

Deze implementatielijlijn heeft tot doel om (hoog)specialistische zorg beschikbaar te houden voor de kinderen en jongeren die deze zorg nodig hebben. Het Rijk, jeugdhulpaanbieders en de VNG voeren hier gezamenlijk landelijke regie op om innovatie en vraag en aanbod bij (hoog)specialistische hulp vorm te geven. Desalniettemin is input vanuit de data en analyse op de praktijk daar enorm van waarde en kan ingespeeld worden op de actualiteit en bewegingen die plaatsvinden in het zorglandschap. Op gemeentenniveau is het daarom fijn als er actueel inzicht is in de zorgbehoefte op deze (hoog)specialistische jeugdhulpvormen en de bijbehorende kosten.

6. Data en monitoring

Eind 2023 is voor de HAJ een landelijk Implementatieplan vastgesteld (vng.nl implementatieplan).

Dit plan biedt concretere inzichten in de stappen die o.a. gemeenten de komende jaren moeten gaan zetten bij de uitvoering van de verschillende maatregelen uit de Hervormingsagenda. Ook geeft het zicht op het tijdpad en de relevante afhankelijkheden.

Naast de hierboven beschreven inhoudelijke implementatielijnen worden de afspraken zoals gemaakt in de hervormingsagenda omgevormd naar meetpunten waarop de effecten met behulp van data worden beoordeeld. Deze meetpunten zijn relevant voor gemeenten en voor de deskundigencommissie. Eerder schreven we er ons artikel *Datavisie in het jeugddomein* over.

In de hervormingsagenda en het bijbehorende implementatieplan is als laatste ontwikkellijn zes te vinden, de lijn die voorschrijft dat gemeenten een meerjarig actieplan opstellen om datagedreven te werken. Het belang van datagedreven werken en een duidelijke datavisie kan hierbij niet genoeg benadrukt worden. Deze zijn essentieel om te kunnen beoordelen welke maatregelen wel en niet effectief zijn om beleid, bestuur en inwoners te informeren én om een sterke informatiepositie te verzekeren richting het Rijk en alle andere partners in de Hervormingsagenda Jeugd. Dit gaat zowel in op het overall doel om door middel van gezamenlijke data-analyse door gemeenten en aanbieders jeugdbeleid te evalueren en door te ontwikkelen. Ook is het daarbij zaak dat medewerkers leren wat datagedreven werken

inhoudt en hoe je dit jezelf eigen maakt in het dagelijks werken bij een gemeente of aanbieder. Het verrijkt ook de relaties tussen de betrokkenen, zoals bijvoorbeeld een contractmanager van een gemeente of regio en een zorgaanbieder. Het is een basis om datagedreven contractmanagement te kunnen voeren waarbij gezamenlijk duiding gegeven wordt aan de cijfers en het niet alleen hoeft te gaan over de financiële overschrijding van het budget of een contract an sich.

Conclusie

Door datagedreven te werken, is het mogelijk maatregelen rondom de HAJ, lokaal te monitoren. Het is een werkwijze waarbij data structureel gebruikt wordt om voor je te laten werken. Dit kan je enerzijds helpen om meer inzicht te krijgen in de behoefte van jeugdigen en hun ouders en daarmee goed onderbouwde keuzes voor te leggen op cruciale momenten van beleidsontwikkeling. En anderzijds bieden de data de mogelijkheid om tussentijds en achteraf te toetsen of die keuzes ook bijdragen aan het beoogde effect om de jeugdzorg te verbeteren of dat er bijgestuurd moet worden. De ervaring leert dat een datagedreven werkwijze een positief effect kan hebben op een integrale manier van werken. Met elkaar kom je tot nieuwe inzichten die vaak raakvlak hebben op andere beleidsterreinen binnen en buiten je eigen organisatie. Dit maakt het werken in het sociaal domein aantrekkelijker en tegelijkertijd minder kwetsbaar omdat je jouw expertise en informatie met elkaar kan delen.

Verder met Van Dam Datapartners

Verder met Van Dam Datapartners

Wij geloven in de kracht van data; voor iedereen. De tijd dat data namelijk vooral interessant waren voor techneuten, ligt ruim achter ons. Steeds meer bedrijven, groot en klein, ontdekken de kracht van data en datagedreven werken. Toch zien we dat organisaties in het publieke en maatschappelijke werkveld hierin vaak nog niet vooroplopen. Van Dam Datapartners wil dit veranderen. Wij willen ervoor zorgen dat maatschappelijke organisaties de taal van data leren spreken. Dat doen we door data met vakkennis te verbinden, zodat organisaties hun maatschappelijke opgaven slimmer en meer datagedreven leren aanpakken. Onze medewerkers kennen het werkveld door en door en delen hun kennis graag met de sector. In onze whitepapers onderzoeken we daarom actuele thema's die we voorzien van sectorgerelateerde context aangevuld met onze kennis en ervaring op het gebied van technologie, data en datagedreven werken. Zo verbinden we actualiteit aan vakkennis, techniek en praktijk.

Wat wordt jouw volgende stap?

Ben je geïnteresseerd in onze aanpak rondom het monitoren van de uitvoeringsmaatregelen uit de Hervormingsagenda? We delen onze kennis en onze ervaring graag met je! Zo kun je met onze Datadriven-as-a-Servicedienstverlening precies de ondersteuning kiezen die jij nodig hebt om op een datagedreven manier met het onderwerp aan de slag te gaan. Of begin bij een Nulmeting Datavolwassenheid om de huidige stand van zaken in jouw organisatie te inventariseren.

Liever een persoonlijk gesprek?

Onze experts staan je graag te woord:

carola.rothe@vandamdatapartners.nl

alie.postma@vandamdatapartners.nl

VAN DAM
DATAPARTNERS

